

Einar Gerhardsen på gamle tomter.

En samtale om bolig og miljø i guttedagene.

– *De har under oppveksten i hovedstaden bodd både øst og vest for Akerselva. Hadde De inntrykk av at boligstandard og miljø var markert forskjellige i de leiegårdene De bodde?*

– Nei, noen markert forskjell var det vel ikke.

La meg først fortelle hvor jeg bodde som gutt: Markveien, Johannesgate, Lakkegata, Munkedamsveien, Ruseløkveien, Nedre Hammersborggate, Sofienberggata og Hammerstadgata.

Fra Markveien 20 husker jeg ingen ting. Jeg vet bare at vi bodde i bakgården og at jeg tre uker gammel ble døpt i Paulus kirke like ved. Johannesgate ligger på Enerhaugen, og gården vi bodde i var en tre-etasjes murgård som lå i en bratt bakke ned mot Tøyengata. Jeg husker at kjøkkenbenken stod tett inntil vinduet og at jeg i blant satt på kjøkkenbenken og så ut over hustakene under oss.

Lakkegata 45 var en fem-etasjes murgård. Vi bodde i annen etasje inne i gården i to rom og kjøkken. Vi syns det var en fin gård. Der var det entré, og der var det do i oppgangen. Inn til gårdsplassen var det en ordentlig port som ble låst om kvelden.

Munkedamsveien 17 var en fire-etasjes murgård, og vi bodde i fjerde etasje i forgården. Her var det bare et rom og kjøkken og ingen entré. Det var do nede i gården, en do for hver oppgang.

I Ruseløkveien 36 bodde vi i en loftsleilighet i bakgården, og jeg har bare en svak erindring fra dette stedet. Jeg har inntrykk av at vi bodde veldig trangt. Vi flyttet etter kort tid.

Fra «Hammersborg» husker jeg mer. Her hadde vi to stuer ut mot gata, et mørkt kjøkken inn mot gården og to eller tre tidligere loftsrom med luke i taket. Vi leide bort den ene stua til en venninne av mor. Hun var gift og de hadde to barn. Selv sov vi i loftsbodene. Også her var det do i gården, vegg i vegg med stallen som Kristiania Visergutkontor hadde der.

I Sofienberggata bodde vi i to rom og kjøkken i annen etasje i bakgården. Her

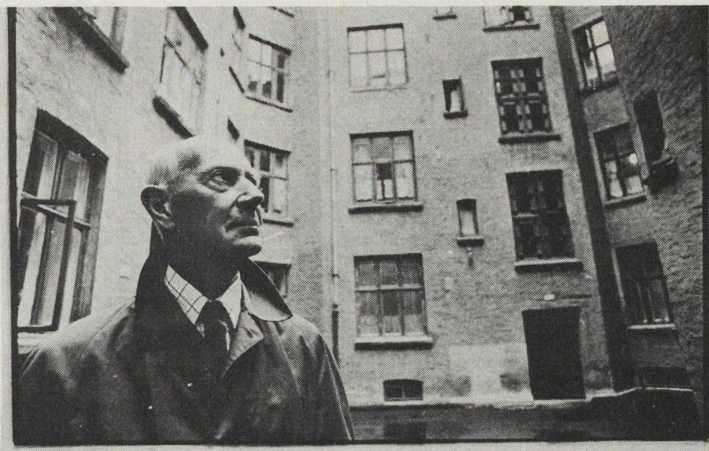

Foto: Tom Martinsen.

hadde vi entré, og her var det do i oppgangen, tre familier om hver do. Mens de fire barna tidligere hadde ligget på gulvet hadde vi nå fått senger, to senger med to barn i hver. Alle seks sov i den minste av de to stuene. Den største stua, som hadde vinduer ut mot forgården, ble brukt bare de få gangene vi hadde besøk.

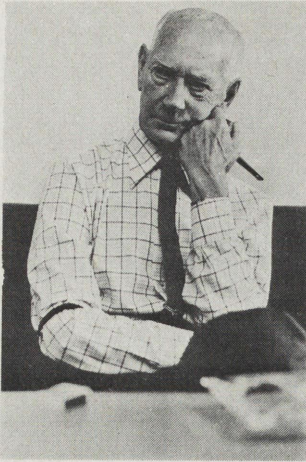
De stedene der vi hittil hadde bodd lå i typiske arbeiderstrøk. Men Hammerstadgata lå på byens vestkant. Vi oppdaget imidlertid snart at vi var kommet til et stykke «østkant» på vestkanten. Innenfor en ramme av Bogstadveien, Vibesgate, Schønningsgate og Schultzgate var det praktisk talt bare et- og to-roms leiligheter, og her bodde bare arbeidsfolk. Utenfor denne usynlige grensen var boligene større og de som bodde der rikere.

Dersom en kan si at det var noe som markerte en forskjell, måtte det være at entré og do i oppgangen gav en noe bedre «status».

Utenriksminister Knut Frydenlund skal en gang ha sagt at der han bodde i Drammen delte en folk inn i to grupper: De som tissa på vasken, og de som ikke behøvde det.

– I artikler om Grünerløkka og andre bydeler på østkanten har man her i St. Hallvard påpekt at livet i disse bystrøkene i «gamle» dager var preget av aktivitet, samhold og solidaritet. Er De enig i dette?

– Også i «gamle dager» var det naturligvis litt av hvert. Når det i en enkelt oppgang kunne være opptil 100 mennesker med smått og stort, og like mange om ett do, så måtte det jo bli konflikter. Det kunne være krangel og uvennskap, og i blant også fyll og slagsmål. Men dørene ut til oppgangene stod gjerne åpne, en levde mer innpå hverandre og visste hvordan det stod til hos naboen. Trengte noen hjelp på

grunn av sykdom for eksempel, så var alltid en av naboene beredt til å hjelpe. I en tid da det ikke fantes sosiale trykdeordninger kom dette utslaget av solidaritet til å få stor betydning.

– *Det man kanskje i dag savner mest i leiegårdene på østkanten er de store ungeflokkene og løkkene . . .*

– Det er nok riktig at løkkene betydde mye, både for barn og voksne. Ved siden av de svære løkkeområdene på Etterstad, Ola Narr og Jessingløkka, var det ubebygde løkkeområder nesten over hele byen. På løkkene kunne barn og ungdom boltre seg fritt. Særlig søndag formiddag stod det ofte større eller mindre grupper av voksne menn som spilte kort. Dette var nok ikke lovlig, for det hendte at en og annen tjenesteivrig politimann jaget dem bort. Men som regel fikk de stå i fred.

Noe som også er gått tapt er muligheten til å leke i gatene. Før bilene for alvor tok gatene i besittelse, var gatene, mer enn de trange og mørke gårdsrommene, tilholdssted for ungene.

– *Ingen påtrengende «generasjonskløft»?*

– Det er nok riktig at også de ulike aldersgruppene bodde tettere innpå hverandre. Barn og voksne i samme oppgang og i samme gård visste om hverandre og kjente hverandre. Som regel kom de godt ut av det med hverandre, noe som skapte en følelse av fellesskap. «Gården vår» var et vanlig uttrykk.

– *Kan De huske de store løvsalfestene som gårdens beboere skranglet sammen til og deltok livlig i?*

– Så vidt jeg vet var Ola Narr et av de områdene der det i mange år var tradisjon å samles til fest rundt bålet på St.Hanskvelden. Området var så stort at det

kunne bli mange bål, med stor tilstrømning av folk fra Tøyen, Grünerløkka og Rodeløkka.

– *Hva mener De er de viktigste årsakene til at livet i de store leiegårdene har skiftet karakter?*

– I blant har jeg moret meg med å si at det skyldes smekklåsene. Selv om det er noe i det, så er forklaringen naturligvis ikke så enkel.

Kanskje kan det komme av at vi har det bedre. Ingen trenger tiggende mat, en har noe å leve av også når en er syk eller gammel. Det er ikke lenger samme behov for den gamle form for gjensidig hjelp. Men tro om ikke folk er snillere mot hverandre når de er fattige?

Et annet forhold har også forandret vår levemåte. Vi er ikke lenger så knyttet til boligen. Nå har folk flest råd til og anledning til å reise ut i helgene og i feriene. Før måtte de fleste holde seg hjemme – i eller ved boligen. Før møttes en også daglig i melkebutikken og i kolonialbutikken, nå er også den kontaktmuligheten falt bort.

– *Mener De at vi har mistet noe verdifullt – underveis?*

– Jo, jeg tror det. De som opplevde samhörigheten og fellesskapet i de gamle leiegårdene på østkanten av byen, tenker tilbake på det med glede. Men fattigdommen vil en ikke ha tilbake.

– *Hvis det var mulig å gjøre livet i leiegårdene på østkanten hyggeligere og menneskeligere i dag – hvilke virkemidler burde vi gripe til? Kan kommunale og andre myndigheter legge forholdene bedre til rette?*

– De dårligste av de gamle leiegårdene bør rives. De som uten for store omkostninger kan gjøres om til moderne boliger bør ominnredes. En bør for eksempel få vannklosett og bad i hver leilighet.

Men moderne leiligheter alene skaper ikke bedre miljø, og ikke bedre forhold mellom menneskene. Det er heller ikke så lett å se at kommunale eller andre myndigheter skal kunne løse en slik oppgave. Den må løses på menneskelig plan av de som bor sammen. Vi kunne for eksempel begynne hver for oss med å stoppe opp et øyeblikk og veksle noen ord med en nabo når vi møter ham i oppgangen. Men det har vi som regel ikke tid til. Arbeidsdagen blir kortere og feriene lengre, men vi får stadig mindre tid til å snakke med folk vi møter. Kanskje ligger noe, både av forklaringen og av løsningen, nettopp her.

– *Hva med bydelsutvalgene – kunne de spille en rolle i denne forbindelse?*

– Bydelsutvalgene kan vel heller ikke gjøre stort for at livet i leiegårdene skal bli hyggeligere og menneskeligere hvis ikke leieboerne selv kan gjøre noe. Men bydelsutvalgene må kunne sette i verk tiltak som fører menneskene i en bydel sammen.